

УДК 352/354(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1\(1\)-171-182](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1(1)-171-182)

Бухтіяров Олексій Анатолійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи, Державний податковий університет Міністерства фінансів України, 08200, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31, тел.: +380953333325, <https://orcid.org/0000-0002-6372-0756>

ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто процес зародження, становлення та розвитку публічної служби в Україні від часів середньовіччя і до сьогодення. Подано визначення публічної служби, окреслено її основні цілі, завдання та функції. Досліджено основні історичні періоди розвитку публічної служби. Сучасні процеси становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток громадянського суспільства, інтеграція України в Європейське співтовариство неможливі без функціонування ефективного інституту публічної служби — ключового механізму держави. Обраний шлях України на євроінтеграцію засвідчують її прагнення сформувати власну національну правову систему відповідно до найвищих міжнародних стандартів. Сьогодення характеризується зростанням внутрішніх і зовнішніх загроз правопорядку та безпеці країни, а також новими вимогами щодо подальшої імплементації положень міжнародно-правових договорів та послідовного вдосконалення інститутів, організаційних структур і спроможностей органів виконавчої влади, коригування законодавчих, організаційних та адміністративних засад функціонування публічних органів.

Метою статті є ґрунтовне дослідження розвитку та становлення публічної служби в Україні. Метою системних змін у публічному управлінні є наближення адміністративно-правового регулювання публічної служби до відповідних європейських стандартів, а також посилення антикорупційного потенціалу та спектру можливостей протидії системним кризовим явищам. Зрештою, від рівня організації публічно-сервісних відносин, урегульованих адміністративно-правовими нормами, безпосередньо залежить якість функціонування системи публічних органів в цілому, а отже, ефективність охорони правопорядку та запровадження належних гарантій запобігання злочинності, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, захисту інтересів суспільства та держави.

Встановлено, що публічна служба, незалежно від її виду, є важливим елементом, що представляє єдину державну владу. Як соціально-правовий

інститут публічна служба покликана, з одного боку, гарантувати практичну реалізацію завдань органів державної та муніципальної влади, а з іншого - гарантувати захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у їхніх відносинах з державою. Від їхньої компетентності залежить функціонування держави і громадянського суспільства, авторитет і стабільність, захищеність і безпека.

Ключові слова: розвиток, публічна служба, державна служба, посадова особа.

Bukhtiiarov Oleksii Anatoliyovych, candidate of legal sciences, associate professor of the Department of Law Enforcement of the Educational and Scientific Institute of Economic Security and Customs Affairs, State Tax University of the Ministry of Finance of Ukraine, 08200, Kyiv Region, Irpin, St. 31 University Street; phone: +380953333325, <https://orcid.org/0000-0002-6372-0756>

GENESIS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE PUBLIC SERVICE IN UKRAINE

Abstract. The article examines the process of birth, formation and development of the public service in Ukraine from the Middle Ages to the present day. The definition of public service is provided, its main goals, tasks and functions are outlined. The main historical periods of the development of the public service were studied. Modern processes of the establishment of a democratic, legal, social state, the development of civil society, and the integration of Ukraine into the European Community are impossible without the functioning of an effective institution of public service — the key mechanism of the state. Ukraine's chosen path to European integration is evidenced by its desire to form its own national legal system in accordance with the highest international standards. Today is characterized by the growth of internal and external threats to law and order and the security of the country, as well as new requirements for the further implementation of the provisions of international legal treaties and the consistent improvement of institutions, organizational structures and capacities of executive authorities, adjustment of the legislative, organizational and administrative principles of the functioning of public bodies.

The purpose of the article is a thorough study of the development and formation of the public service in Ukraine. The goal of systemic changes in public administration is to bring the administrative and legal regulation of the public service closer to the relevant European standards, as well as to strengthen the anti-corruption potential and the range of possibilities for countering systemic crisis phenomena. After all, the quality of functioning of the system of public bodies as a whole directly depends on the level of organization of public service relations, regulated by administrative and legal norms, and therefore the effectiveness of law enforcement

and the introduction of appropriate guarantees for the prevention of crime, ensuring the rights and freedoms of people and citizens, and protecting the interests of society and the state.

It was established that the public service, regardless of its type, is an important element that represents the unified state power. As a socio-legal institution, the public service is called, on the one hand, to guarantee the practical implementation of the tasks of state and municipal authorities, and on the other hand, to guarantee the protection of the rights, freedoms and interests of individuals and legal entities in their relations with the state. The functioning of the state and civil society, authority and stability, security and safety depend on their competence.

Keywords: development, public service, public service, official.

Постановка проблеми. Сучасний напрямок України на євроінтеграцію засвідчують її прагнення сформувати власну національну правову систему відповідно до найвищих міжнародних стандартів. Сьогодення характеризується зростанням внутрішніх і зовнішніх загроз правопорядку та безпеці країни, а також новими вимогами щодо подальшої імплементації положень міжнародно-правових договорів та послідовного вдосконалення інститутів, організаційних структур і спроможностей органів виконавчої влади, коригування законодавчих, організаційних та адміністративних засад функціонування публічних органів. За роки незалежності в Україні виникла низка теоретичних, законодавчих та прикладних проблем щодо порядку виконання службових обов'язків працівниками публічних органів різних штатних груп, включаючи новостворені Національну поліцію, Державну службу розслідувань та Національну антикорупційне бюро, а також частково реформовані Службу безпеки, прокуратуру, податкові органи та інші державні органи. Кожна організаційна та законодавча зміна безпосередньо пов'язана з новим етапом реформи державної служби, відомим як «перезавантаження влади».

Метою системних змін у публічному управлінні є наближення адміністративно-правового регулювання публічної служби до відповідних європейських стандартів, а також посилення антикорупційного потенціалу та спектру можливостей протидії системним кризовим явищам. Зрештою, від рівня організації публічно-сервісних відносин, урегульованих адміністративно-правовими нормами, безпосередньо залежить якість функціонування системи публічних органів в цілому, а отже, ефективність охорони правопорядку та запровадження належних гарантій запобігання злочинності, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, захисту інтересів суспільства та держави. Переосмислення теоретичних засад публічної служби в Україні зумовлене європейською орієнтацією нашої держави, задекларованою в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, а також нещодавно закріпленою в Конституції України «європейською ідентичністю Українського народу та незворотною європейською та євроатлантичного курсу України».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання генезису становлення та розвитку публічної служби були предметом дослідження таких науковців: А. В. Беліченко, В. О. Борищук, І. Г. Бухтіярова, Н. В. Волк, В. В. Галунько, А. І. Гризодуб, О. В. Кузьменко, Б. Л. Парновський, В. М. Пашков, О. Г. Стрельченко, В. Ю. Стеценко, С. С. Стеценко, О. П. Світличний, В. Ф. Семенченко, В. А. Сятиня, М. Л. Сятиня, Я. Ф. Радиш, Н. А. Храмцовська, Г. Ю. Яцкова, І. К. Ярмола та інші вітчизняні й зарубіжні науковці. Сучасний напрямок України на євроінтеграцію та реформування публічної служби вимагає поглибленого вивчення визначеного питання.

Мета статті є ґрунтовне дослідження розвитку та становлення публічної служби в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап історичного розвитку Української держави переживає етапи відновлення та становлення, що зумовлює необхідність переосмислення природи державно-правової системи та її реорганізації. Сьогодні серед науковців існує багато суперечок та питань щодо кількості етапів становлення публічної служби, їх правильності, природи державно-правової системи та її реорганізації.

Слушною є думка В. Колпакова: «Існування держави без публічної служби та державного управління не можливе» [1, с. 144].

О. Оболенський вважає, що публічна служба виникла як результат об'єктивної потреби політичної влади мати особливий механізм управління. [2, с. 40].

Професор М. Іншин вважає, що "публічні службовці є копіями і точними репліками існуючих типів держави з притаманними їм характеристиками" [3, с. 41].

Доцільно констатувати, що серед дослідників немає єдиної думки щодо формування, розвитку та становлення публічної служби. Це пов'язано, насамперед, з різними підходами до етапів державотворення в Україні. Науковці сходяться на думці, що публічну службу не можна розглядати окремо від етапів становлення та розвитку держави [4, с. 87].

О. Оболенський дослідив історію української публічної служби та виділив наступні етапи її становлення:

- середньовічна феодальна держава Київська Русь (IX–XII ст.);
- Галицько-Волинська держава (XII–XIV ст.);
- Українська козацька республіка (середина XVII–XVIII ст.);
- Українська народна республіка;
- Українська держава (1917–1920 рр.) [2, с. 46].

Середньовічна феодальна держава Київська Русь (IX–XII ст.). У цей період становлення публічної служби, законодавча і судова влада була зосереджена в руках князя. Водночас князь керував роботою своїх підлеглих, командував армією та організовував міжнародні відносини. Князь та його земські слуги відповідали за забезпечення та реалізацію цих повноважень.

За часів Київської Русі сформувався клас чиновників, які служили державі, що була представлена правлячою владою. Великий князь зосереджував у своїх руках законодавчу та судову владу, наглядав за роботою підлеглих і налагоджував міжнародні відносини. Відповідальність за виконання цих відповідальних повноважень покладалася на великого князя та земських урядовців.

Галицько-Волинська держава (XII–XIV ст.), на думку О. Оболенського, характеризувалася становленням і розвитком публічної служби, яка перетворила різні інститути Київської Русі на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. У цей період князь мав вищу виконавчу владу. За словами Михайла Грушевського, Галицько-Волинська держава "зберегла на українському ґрунті на ціле століття традицію великодержавної політики і князівсько-дружинного життя, суспільно-політичні форми і культуру, створені Київською державою після занепаду Києва як політичного центру".

Українська козацька республіка (середина XVII–XVIII ст.) була створена в запорізькій традиції. У той час "державна" мала всі ознаки держави - територію, чіткі адміністративні структури, полковий устрій тощо, а центральна влада належала гетьману, який, у свою чергу, залежав від Ради старшини.

Особливе місце в національній історії України посідає Українська козацька республіка. Під безпосереднім керівництвом гетьмана Богдана Хмельницького було створено державну адміністративну структуру, яка спиралася на сильний офіцерський корпус, що складався з вихідців з української шляхти та заможного козацтва.

Українська народна республіка (далі – УНР). Це офіційна назва низки державних органів, що існували на українських землях у 1917-1920 роках. Центром політичного та державного життя в цей період була Українська Центральна Рада (далі УЦР) - представницький орган із законодавчими та іншими повноваженнями. Постійним органом УЦР була Мала Рада. До структури органів влади також входили Генеральний секретаріат (з січня 1918 року - Рада народних міністрів УНР) - вищий адміністративний орган з урядовими функціями; окремі генеральні секретаріати (міністерства); Суд УНР та інші судові органи - вищий судовий орган; губернські та повітові комісари УЦР; державні та військові командири. Крім того, на місцях замість колишніх земських установ були створені Народні Ради та Народні Уряди [4, с. 103–107].

Під час національно-визвольної боротьби в Україні у 1917-1920 роках державна служба зробила перші спроби інституціоналізації. З метою створення ефективної адміністративної структури було ухвалено та впроваджено низку інституційних нормативно-правових актів відповідно до положень Тимчасового Основного Закону про державний устрій від 29 квітня 1918 року, який вперше в історії України закріпив публічну службу на законодавчому рівні.

Крім того, було визначено реєстр державних службовців, порядок призначення та звільнення, внутрішній розпорядок та спеціальні органи,

відповідальні за організацію та утримання державної служби в Українській державі.

Водночас, обов'язковою умовою отримання цієї престижної посади стала присяга державних службовців, затверджена окремим законом від 30 травня 1918 року. Ця особливість відрізняє публічну службу за режиму Павла Скоропадського від публічної служби у відомствах Центральної Ради України, яка задекларувала збереження всіх існуючих державних відомств і всіх їхніх службовців на українській землі.

Публічна служба у сучасному розумінні з'явилася у 1918 році, за часів Гетьманату Петра Скоропадського. Ознаками публічної служби тоді, як і зараз, були наявність визначеного законом статусу публічних службовців, їхня правосуб'єктність щодо виконання функцій держави та заробітна плата з державного бюджету [5, с. 45].

Питання організації публічної служби було важливим і за часів Гетьманщини. Саме в цей період система публічної служби в Україні була раціоналізована та систематизована. Всі публічні службовці були поділені на класи на основі їхнього статусу та пенсійного забезпечення. Традиція складання присяги, яка діє і сьогодні, має історичне підґрунтя. Державні службовці того часу складали урочисту присягу, яка була визнана, зокрема, Законом від 30 травня 1918 року "Про урочисту присягу державних службовців і суддів та присягу на вірність Українській Державі" [6].

Складання присяги є обов'язковим для всіх публічних службовців. Національна поліція є складовою частиною публічної служби, а саме її видом. Національна поліція є мілітаризованим видом публічної служби, а її службові та посадові особи є державними службовцями мілітаризованої служби. Так, вони як і всі державні службовці складають присягу.

Закон встановлює один з основних механізмів, який став невід'ємним атрибутом виконання своїх повноважень державним службовцем, це складання присяги [7, с. 4–5].

У радянський період публічно-правова традиція вивчення державної служби як системи державного статусу занепала, оскільки ідеологія та політика взяли гору над правом. У законодавстві були відроджені старі, примітивні форми публічної служби - військова, дипломатична, прокурорська, про що в пиасли Ю. Козлов та І. Пахомов у своєму підручнику, але юриспруденція країни ідеологічно виходила з того, що радянський державний службовець - це такий самий працівник, як робітники заводів і фабрик, сільське колгоспне селянство Ідеологія того часу підтримувала систему державної служби як одну з основних систем адміністративного права заради прав [8, с. 134–135].

Хоча правовідносини державних службовців регулювалися трудовим законодавством, державні службовці на той час, на відміну від робітників, не мали права на набуття кваліфікації, тобто права на юридичне закріплення своєї кваліфікації у вигляді рангу або інших професійних звань, яке було надано

державним службовцям у європейських країнах у попередньому столітті. Скасування права на набуття кваліфікації дало можливість правлячій партії повністю підпорядкувати державних службовців своїй політичній волі відповідно до державного звичаю [8 с. 135].

З цього приводу О. Домбровська зазначає, що з проголошенням незалежності у 1991 році Україна успадкувала ієрархічну структуру партійної системи. Основним завданням якої було управління економікою шляхом поширення рішень Комуністичної партії щодо виробництва і розподілу ресурсів в усіх галузях народногосподарського комплексу та забезпечення виконання цих рішень відповідно до офіційної лінії партії [9, с. 3–4].

З відновленням незалежності України в 1991 році та встановленням демократичної адміністративної моделі виникла нагальна потреба у створенні сучасної організації публічної служби, яка б служила народу, а не інтересам правлячої партії. Не в інтересах правлячої партії, а для народу України У 1992 році відбулася знакова подія в процесі становлення державної служби в Україні, а саме: по-перше, в Україні започатковано підготовку професійних державних службовців за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр"; по-друге, 30 травня 1995 року було створено Академію державного управління при Президентові України як головний національний вищий навчальний заклад системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. Створення Академії було не простим перейменуванням інституту, а його подальшим розвитком. Академія сформувала принципово нову для державного управління України сферу освіти і науки, не дублюючи при цьому традиційні освітні та професійні галузі.

У цих складних умовах Україна почала створювати власну систему державної служби і в 1993 році прийняла перший в колишньому Радянському Союзі Закон «Про державну службу» [10], відповідно до якого визначається особливий правовий статус державних службовців як осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Хоча закон був вкрай недосконалим, його значення виявилось в інституціоналізації державної служби в Україні, що, в свою чергу, стало важливим етапом українського державотворення.

Прийняття цього закону не вирішило всіх питань особливо тих, що стосувалися розмежування приватних та публічних інтересів, відокремлення політичних діячів від державних службовців та відокремлення державної влади від підприємницької діяльності. Перед Україною і надалі стояло питання щодо правового врегулювання питань проходження публічної.

З метою вдосконалення алгоритму проходження державної служби Указом Президента України від 10 листопада 1995 року № 1035 було затверджено План кадрового забезпечення державної служби. Пріоритетними завданнями плану є розробка єдиної державної кадрової політики, наукове обґрунтування потреби державних органів та їхніх організацій у фахівцях,

створення ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців [11, с. 47].

Програма передбачала запровадження конкурсних механізмів відбору, формування кадрового резерву та вдосконалення професійної освіти. Відповідно до основних положень Концепції адміністративної реформи України, схваленої Указом Президента України № 599 від 14 квітня 2000 року, була затверджена Стратегія реформування системи державної служби України, яка на даному етапі розвитку держави є основним документом, що має на меті визначення типових цілей та завдань реформування державної служби [12].

Таким чином, державотворення в Україні супроводжувалося процесом становлення державної служби, а адміністративні реформи 2000-х років не змогли вирішити низку критичних інституційних проблем, що постали перед державною службою. По-перше, не було розроблено довгострокової моделі реформування, а реформи мали несистемний характер і були зосереджені на вирішенні поточних питань. По-друге, відсутня цілісна система управління державною службою, а функції регулювання державної служби здійснюються кількома державними органами. По-третє, розвиток законодавства про державну службу відбувається хаотично через відсутність перспективних моделей і структур управління, не створено ефективної моделі правового регулювання державно-службових відносин. Аналізуючи перешкоди на шляху реформування державної служби, експерти зазначають, що існуючі структури, які гарантують розвиток державної служби, мають прямий інтерес у збереженні неуніфікованої системи управління державною службою, оскільки створення єдиної системи позбавить їх статусу та можливості виділяти ресурси на реформування.

Слід зазначити, що з 2005 року (вперше на законодавчому рівні) Кодекс адміністративного судочинства України визначає поняття "публічна служба" як "діяльність на державних посадах, професійна діяльність суддів і прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, робота в органах влади Автономної Республіки Крим та органах місцевого самоврядування" [13].

Водночас слід зазначити, що на сьогодні в Кодексі адміністративного судочинства України поняття "публічна служба" використовується як "державна політична служба, діяльність в органах державної влади, професійна діяльність суддів і прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, робота в органах місцевого самоврядування" [13; 14].

Таким чином, незважаючи на певні зміни в понятті «публічна служба», не можна стверджувати, що сутність публічної служби повністю з'ясована, а тому потребує подальших досліджень. По-перше, слід зазначити, що не викликає сумнівів, що до публічної служби належить державна служба, а

відтак і милітаризована служба, до якої відноситься Національна поліція. Термін «публічна служба» набув широкого вжитку в Україні наприкінці 20-го століття, а після здобуття незалежності (1991 рік) в Україні сформувалася власна система державного управління та державної служби.

Варто зазначити, що сьогодні розпочався останній етап реформи державної служби, який пов'язаний із прийняттям нового Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [15], який встановлює та визначає відмінність між політичними та адміністративними посадами, визначає статус державних службовців, виключно конкурсні процедури відбору, гарантує рівний доступ до всіх посад державної служби, поєднує систему оплати праці з об'єктивними підставами для оцінки результатів роботи та просування по службі, посилює індивідуальну відповідальність за виконання службових обов'язків та створює умови для прозорості роботи державних інституцій.

Щодо визначення правових засад розвитку професійного навчання державних службовців як правової організації та функції цієї служби в контексті її реформування, то вони становлять систему адміністративно-правових відносин з розвитку службової діяльності, з взаємодіючими службовими та правовими елементами, формуванням та реалізацією правовідносин служби у поєднанні із соціально значущими реформаторськими заходами, що мають вплив. У більш конкретному, реформаторському сенсі ці принципи представлені системою законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють професійну діяльність службовців в її адміністративно-правовому аспекті. Тут доцільно зупинитися на адміністративно-правовій інституціоналізації принципів, що гарантують право громадян на рівний доступ до державних службовців, а також рівність службовців перед законом і судом, правами людини і громадянина, правами і свободами. Це зумовлює інноваційний розвиток професійних якостей працівників у найважливіших сферах кадрової політики і, зокрема, вдосконалення їх діяльності. У цьому контексті положення Конституції України щодо конституційного ладу, положення про права і свободи людини і громадянина, політика реформ та Стратегія сталого розвитку "Україна-2020" загалом становлять правову основу для розвитку професійного навчання державних службовців, що динамічно формується. Зрозуміло, що їх слід розглядати як елементи, що у своїй єдності створюють адміністративно-правові умови для розвитку найвищих якостей посадових осіб, розкриття їх сутнісних характеристик та вимог до них.

Висновки. Викладене вище дає змогу підсумувати наступне: розвиток публічної служби в Україні відбувався поступово із розвитком держави. Кожний історичний період в якому знаходилася наша країна мав свої особливості відповідно до існуючих потреб. На розвиток публічної служби впливало і становище України, а саме чи існувала вона як самостійна держава

чи входила до складу інших держав (наприклад СРСР), що в свою чергу накладало певні ознаки публічної служби інших країн. Історично склалося так, що в усі періоди, коли Україна була державою, стабільними рисами публічної служби були наступні: недостатня мобільність державних інститутів та їх віддаленість від інститутів громадянського суспільства; значний і нестабільний вплив менталітету громадян на формування публічної служби; недостатня правова та соціальна захищеність публічної служби. Становлення публічної служби як відповідного публічного (державного) соціально-правового інституту в Україні розпочалося з прийняттям 16 грудня 1993 року Закону України "Про державну службу", який, на жаль, не врегулював повною мірою весь комплекс державно-службових відносин. У сучасному законодавстві концептуальне розуміння публічної служби постійно змінювалося і вдосконалювалося. Якщо спочатку це було виконання обов'язків і функцій держави у формі виконання посадових обов'язків на всіх рівнях в рамках всіх державних структур, то зараз - це практичне виконання обов'язків і функцій держави, забезпечення публічної, професійної та політично неупередженої діяльності.

Публічна служба, незалежно від її виду, є важливим елементом, що представляє єдину державну владу. Як соціально-правові інститути публічна служба покликана, з одного боку, гарантувати практичну реалізацію завдань органів державної та муніципальної влади, а з іншого - гарантувати захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у їхніх відносинах з державою. Від їхньої компетентності залежить функціонування держави і громадянського суспільства, авторитет і стабільність, захищеність і безпека.

Література:

1. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
2. Оболенський О. Ю. Державна служба: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2006. 467 с.
3. Іншин М. І. Історія виникнення, розвитку та формування державної служби в Україні. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 38–43.
4. Державна служба: підручник: у 2 т. / редкол. Ю. В. Ковбасюк, О. Ю. Оболенський, С. М. Сєрьогін та ін. К.; Одеса: НАДУ, 2012. Т. 1. 372 с.
5. Пахомов І. М. Адміністративно-правові питання державної служби СРСР. К.: Вид-во Київського ун-ту, 1971. 128 с.
6. Бухтіярова І.Г., Осіпова Я.О. Адміністративно-правова характеристика сумісництва в публічній службі. Часопис Київського університету права. 2021. Випуск 4. С. 75-79. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2021.14>
7. Науково-документальна збірка до 90 річчя запровадження державної служби в Україні. В. Верстюк, П. Гай-Нижник, С. Коник та ін. К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. 124 с.
8. Пахомов І. М. Радянське адміністративне право: підручник. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1962. URL: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z_1584_page_1.html
9. Домбровська О. До питання про становлення та розвиток державної служби у системі державного управління України. Наук. вісник «Демократичне врядування». 2012. № 9. С. 1–6.

10. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>

11. Іваницька А. В. Основні засади реформування публічного управління. Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 лист. 2014 р.). К.: Центр правових наукових досліджень, 2014. Ч. 1. С. 47–48.

12. Про стратегію реформування системи державної служби в Україні: Указ Президента України від 14.04.2000 № 599. Офіційний вісник України. 2000. № 16. С. 63–70.

13. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради. 2005. № 35–37, ст. 446

14. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»). 2022. Випуск 2 (35). С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.4>

15. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

References:

1. Kolpakov V. K., Kuzmenko O. V. (2003). *Administrativne pravo Ukrainy* [Administrative law of Ukraine]: pidruchnyk. K.: Yurinkom Inter. 544 s. [in Ukrainian].

2. Obolenskyi O. Yu. (2006). *Derzhavna sluzhba* [Public Service]: navch. posibnyk. K.: KNEU. 467 s. [in Ukrainian].

3. Inshyn M. I. (2011). *Istoriia vynyknennia, rozvytku ta formuvannia derzhavnoi sluzhby v Ukraini*. [The history of the emergence, development and formation of the civil service in Ukraine] *Yurydychna nauka i praktyka*. 2011. № 2. S. 38–43. [in Ukrainian].

4. *Derzhavna sluzhba* [Public Service]: pidruchnyk: u 2 t. / redkol. Yu. V. Kovbasiuk, O. Yu. Obolenskyi, S. M. Serohin ta in. K.; Odesa: NADU, 2012. T. 1. 372 s. [in Ukrainian].

5. Pakhomov I. M. (1971). *Administrativno-pravovi pytannia derzhavnoi sluzhby SRSR*. [Administrative and legal issues of the civil service of the USSR] K.: Vyd-vo Kyivskoho un-tu, 1971. 128 s. [in Ukrainian].

6. Bukhtiarova I.H., Osipova Ya.O. (2021). *Administrativno-pravova kharakterystyka sumisnytstva v publichnii sluzhbi*. [Administrative and legal characteristics of co-operation in public service] *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. Vypusk 4. S. 75–79. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2021.14> [in Ukrainian].

7. *Naukovo-dokumentalna zbirka do 90 richchia zaprovadzhennia derzhavnoi sluzhby v Ukraini* [Scientific documentary collection for the 90th anniversary of the introduction of civil service in Ukraine] V. Verstiuk, P. Hai-Nyzhnyk, S. Konyk ta in. K.: Tsentr spriannia instytutsiinomu rozvytku derzhavnoi sluzhby, 2008. 124 s. [in Ukrainian].

8. Pakhomov I. M. (1962). *Radianske administrativne pravo* [Soviet administrative law]: pidruchnyk. Lviv: Vyd-vo Lvivskoho un-tu, URL: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z_1584_page_1.html [in Ukrainian].

9. Dombrovska O. (2012). *Do pytannia pro stanovlennia ta rozvytok derzhavnoi sluzhby u systemi derzhavnoho upravlinnia Ukrainy*. [To the question of the formation and development of the civil service in the system of public administration of Ukraine] *Nauk. visnyk «Demokratychnе vriaduvannia»*. № 9. S. 1–6. [in Ukrainian].

10. Про державну службу [About civil service]: Закон України від 16.12.1993 № 3723-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12> [in Ukrainian].

11. Ivanytska A. V. (2014). *Osnovni zasady reformuvannia publichnoho upravlinnia* [Basic principles of public administration reform. Legislation of Ukraine in the light of modern active reformation processes]: materialy Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 21–22 lyst. 2014 r.). K.: Tsentr pravovykh naukovykh doslidzhen, Ch. 1. S. 47–48. [in Ukrainian].

12. Pro stratehiiu reformuvannia systemy derzhavnoi sluzhby v Ukraini [About the strategy of reforming the civil service system in Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.04.2000 № 599. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2000. № 16. S. 63–70. [in Ukrainian].

13. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Administrative Judicial Code of Ukraine] vid 6 lyp. 2005 r. № 2747-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2005. № 35–37, st. 446 [in Ukrainian].

14. Strelchenko O.H., Bukhtiarova I.H., Bukhtiarov O.A. (2022). Doktrynalna kharakterystyka subiektiv publichnoi administratsii: suchasnyi vymir u ramkakh yevropeizatsii suspilstva. [Doctrinal characteristics of subjects of public administration: a modern dimension within the Europeanization of society] Pravova pozytsiia (pravonastupnyk naukovooho zhurnalu «Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: «Pravo»). Vypusk 2 (35). S. 22-26. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.4> [in Ukrainian].

15. Pro derzhavnu sluzhbu [About civil service]: Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 r. № 889-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19> [in Ukrainian].